

כתרי תורה

לק"י • חג הסוכות ושמחת תורה ה'תשפ"ב ב'של"ג • גליון ע"ב
הגות והלכה בעניני דיומא ופרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

גליון זה מופץ
ל"ג ידיר ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה
כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות
לשקידתה הרב רפאל אליעזר בלאט זצ"ל ביבלחט"א
רבי צבי • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה
ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר עוזרי זצ"ל ביבלחט"א
רבי אברהם, הרב זכריה ב"ר יוסף ג'הסי זצ"ל הרב ישראל
ב"ר יהודה חג"בי זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה
ומרת אסתר ב"ר יחיא גרשי ע"ה • ולכות הרב אברהם ב"ר
שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א, לרפ"ש
במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.
אין לקרוא בשעת התפילות וקריאת התורה
הערות והארות יתקבלו בברכה במייל
avish964@gmail.com

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומיסי שליט"א – מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק'
לעילוי נשמת אביו הרב יחיא ב"ר יצחק עומיסי זצ"ל - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

ולענין הקידוש בשחרית, ביו"ט ובשבת חוה"מ, דעת מהרי"ץ (ע"ח ח"ב
דף נ"ח ע"ב) שהוא מעומד כמו בלילה והברכה על הסוכה יש לברך אחר
ברכת בפה"ג קודם שישב וישתה. והטעם, כיון שהוא אוכל עתה סעודת
קבע החייבת בסוכה ויש קידוש לפניו, לכן יש לסדרה על הכוס (שיירי
כנסת הגדולה סי' תרס"א). אמנם רבים נהגו בשחרית לברך על הסוכה
בכניסתם לפי מנהגו לברך על הסוכה לא רק בשעת אכילה, ואח"כ קדשו
מיושב כדרכם בכל השנה.

ולענין ליל שבת חוה"מ, דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שע"ה ח"ג סי'
קט"ז הע' ל'), כי אף שבקידוש ליל יו"ט ראשון יש לברך את ברכת הסוכה
בתוך הקידוש קודם שהחיינו שתעלה גם על הסוכה, מ"מ בליל שבת
חוה"מ אם יש איזה עיכוב עד הקידוש וצריך לשבת בינתיים, ישב ויברך
קודם הקידוש. אך בלא עיכוב העיקר בזה להורות כדעת מהרי"ץ ולברך
תמיד את ברכת הסוכה בתוך הקידוש קודם שישתה הן בליל שבת והן
בשחרית בשבת ויו"ט ואז ג"כ יקדש מעומד כאמור.

האם מותר לישן בנסיעה בימי חג הסוכות

דן שאלה: מי שנצרך לנסוע בימי חג הסוכות האם מותר לו כשנתעייף,
לישון בזמן הנסיעה. תשובה: ידוע מה שכתב הבן איש חי (שנה א', פרשת
האזינו את ה') שהרואה את חברו שמנמנם בבית הכנסת, צריך להעירו.
ויש שהתירו למתפלל או לומד בבית הכנסת לנמנם שם, שהלא עצם
הלימוד והתפילה אינו חייב בסוכה שהרי גם בשאר ימות השנה מניח דירתו
והולך להתפלל או ללמוד בבית הכנסת (כמבואר בשו"ע סי' תרל"ט ס"ד,
שו"ע הגר"י שם, משנ"ב שם סק"ל). וממילא אף אם נמנם שם, היות ובכל
השנה הדרך שאינו שב לביתו לצורך כך, פטור מן הסוכה (חוט שני פ"א
סק"ד). ונראה דאף להבא"ח, יש לחלק בין בית הכנסת שהשהות בו היא
כדי ללמוד או להתפלל ואין ראוי להיזרזר שם, לבין נסיעה שרגילים
להתנמנם בה, וממילא כיון שהותרה הנסיעה עצמה הותר גם הנמנם בה.
ולעצם הטיוול בימי חג הסוכות אף שיש אומרים (אגרו"מ או"ח ח"ג סי' צ"ג,
ספר הסוכה עמ' תני"ח בשם הגרש"י אורבך, יח"ד ח"ג סי' מ"ז) שאם בשל כך
מתבטל הוא ממצות סוכה באכילה ושינה, הדבר אסור ואף יש על זה עונש
בשעת חרון אף ח"ו. מ"מ דעת רוב הפוסקים (הגר"ש אלישיב זמן שמחתנו
פ"ב סק"ב או' ד', הגר"נ קרליץ חוט שני פ"ב סק"ט, משנה הלכות ח"ה סי' קצ"ד,
או נדברו ח' י"א סי' ל"ד, אור לציון חלק ד' פרק ל' תשובה ז') שמותר לטייל
בסוכות לשם תענוג מפני שדרך דירה בכך, אך כתבו עוד שחבל לאבד
מצוה יקרה בשביל טיול. וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א שמעיקר
הדין מותר ולכן גם אין להעיר את מי שנרדם בנסיעה.

הזמן הראוי לאמירת תיקון ליל הושענא רבה

הן תוקף הדין בליל הושענא רבה הוא בחצי הראשון של הלילה ולכן הזמן
לקריאת ספר דברים, הוא בתחילת הלילה, ויש להשלים קריאתו לפני
חצות (מהרי"ץ בעץ חיים ח"ב דף ס"א ע"ב, כה"ח סי' תרס"ד סק"ג וד').
ומפני כך אמר מרן הגר"י רצאבי שליט"א (בשיעורו בעיר הרצליה מיום
חמישי י"ח תשרי ה'תשע"ט) שיש לתקן את הטעות שנשתרשה בהרבה
מקומות, שמתחילים את קריאת ספר דברים בשעה הסמוכה לחצות ובחצי
הלילה הראשון ישנים, וכוננתם להיות ניעורים עד הבוקר. ומי שיש
באפשרותו להיות ניעור בתחילת הלילה ולישון לאחר מכן עד הבוקר, או
לישון בתחילת הלילה ולהיות ניעור עד הבוקר, עדיף לו לעשות
כאפשרות הראשונה. והטעם, כי כל העניין להיות ניעור בלילה זה ולקרוא
ספר דברים וכו', מקורו מספרי המקובלים, והם כתבו במפורש שתחילת
הלילה עיקר לאמירת התיקון הנעשה אז.

האם יכולים אנו לברך על אתרוג שאינו לפי מסורתנו
א] לפני מספר שנים נשאלתי מבחור ישיבה מק"ק תימן, שקנה אתרוג
מזן חזו"א, אם יכול הוא לברך על אתרוג זה. לדבריו, רב בית הכנסת שבו
הוא מתפלל, הורה לו שיכול הוא לברך עליו שהרי יש מסורת כזו, אך הוא
חשש ובא לשאול. והנה אף שלכאורה נראה שהסימן המובהק לאתרוג
שאינו מורכב הוא במה שאין בו מיץ בעין לימון, מ"מ האמת אינה כן. כי
בפוסקים כתוב שאף באתרוג שאינו מורכב היה מיץ (שו"ת הרמ"א סי' קי"ז,
שו"ת מהר"ם אלשיך סי' ק"י, כפות תמרים סוכה לד.) וכן כתב מרן הגר"י
רצאבי שליט"א (בארות יצחק לולב עמ' ר"ח ד"ה ועם) שיתכן שיש שני מיני
אתרוגים, אלו שיש בהם מיץ ואלו שאין בהם כמו המין התימני ואמרתי
במליצה שהנה בפסוק כתוב 'פרי עץ הדר', אך אונקלוס תרגם 'אתרוגין'
בלשון רבים, לומר לך שיש כמה מיני אתרוגים.

אך למעשה לאתרוגים שבאו מתימן יש מסורת מדור לדור שלא היה בהם
הרכבה מעולם, ולכך הם היותר ראויים מאחרים. ואף החזו"א אמר שאין
יותר כשר מהם (בארות יצחק שם עמ' ר"ד. ארחות רבינו ח"ב אותיות ו' ז'). ומה
שכתב בתשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"א) שהחזו"א עצמו לא נטל אתרוג
תימני, שמעתי מהגר"ח קלופט שליט"א כי כשעלה החזו"א לאה"ק נטל
כמה פעמים אתרוג תימני והכיר בו שאינו מורכב, אך בשנים מאוחרות
יותר כיון שרצה להחזיק את האתרוגים שנראו בעיניו שאינם מורכבים
מפני שגדלו שלא במקום יישוב (בנחל עמוד בצפת וכן באזור אום אל פחם)
והביא מהם לאחרים לשתלם, לכן חשש מליטול אתרוג תימני, שלא
תתקלקל חזקת האתרוג הנ"ל. ושמעתי מאיש נאמן, כי אמנם החזו"א נתן
לא' ממקורביו זרעי אתרוג תימני לשתלם, אך הניסיון לא צלח.
ולכן הלכה למעשה הורה מרן שליט"א, שמכיון שהמסורת על האתרוג
דין היא ברורה יותר ממה שהחזיק החזו"א את האתרוגים הנקראים ז'ן
חזו"א, לכן אין לנו לברך אלא על אתרוג כמסורתנו בלבד. אמנם, כתב
מרן שליט"א (שע"ה ח"ג עמ' רל"ה הע' י"א), כי בזמננו יש ליקח דווקא מאלו
שהם בהשגחה, כי כבר חלו ידיים בהרבה אתרוגים שהובאו מתימן. גם יש
להשגיח שלא יהיה עץ אתרוג שתול ליד עץ לימון או ליד עץ אתרוג שהוא
בחשש מורכב, כי הם מתערבבים בשרשיהם.

אתרוג שיש בו שני מראות שחורים במיעוט

בן נחלקו הראשונים בדיון פסול שינוי מראה כגון נקודה שחורה או לבנה
(שו"ע סי' תרמ"ח סעי' ט"ו) בשני מקומות באתרוג [שלא בחוטמו], י"א דוקא
אם הם מפורזים ברוב שטח האתרוג משני צדדים [ולדעת המשנ"ב אף
ברוב הקיפון] אך אם הם בצד אחד כשר (ראב"ד תמים דעים סי' רל"ב, רא"ש
סי' י"ט). וי"א שאף אם המראות סמוכים זה לזה בצד אחד של האתרוג,
פסול (הרי"ץ גיאת ה' לולב עמ' ק"ה). ומרן השו"ע (סי' תרמ"ח ס"י) פסק
כהפוסלים, שהרי הביא את דעתם בשם י"א בתרא לכן יש לפסול אתרוג
כשיש לו שני מראות פסולים, ובה מחמירים הספרדים שלא לברך עליו
(כה"ח שם ס"ק ע"ד), ודלא כהמשנ"ב שהכריע כדעת המכשירים (ס"ק מ"ב).
וכן הורה מרן הגר"י רצאבי שליט"א להחמיר בזה ולפסול.

הקידוש בסוכות מעומד או מיושב

ג] דעת הרמב"ם (סוכה פ"א ה"ב) והשו"ע (סי' תרמ"ג ס"ב) לקדש מעומד
בליל יו"ט של סוכות ואז יברך את ברכת הסוכה בתוך הקידוש כדי
שברכת שהחיינו תעלה ג"כ על הסוכה וכמבואר בגמ' סוכה (מו.). ומנהגנו
בלאו הכי לקדש מעומד הן בלילי שבתות, מטעם עדות. והן בלילי יו"ט,
מפני כבוד השי"ת וכבוד היום וכדעת האר"י ז"ל, וכ"ה מנהג הספרדים (פרי
עץ חיים שער שבת פ"ד, מרן שליט"א בהקדמתו לספר קידושים והבדלות דף ז').

לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא - הגאון רבי איתמר חיים הכהן שליט"א

כיצד אומרים בית אלהים דנא, והלא בית המקדש תָּרַב

בפיוטי ההושענות ליום חמישי דסוכות, אנו אומרים לְמַעַן זָכָה וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּנָה. והיינו שלמה המלך ע"ה, שבנה את בית המקדש הראשון. ולאחר מכן אנו אומרים לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא. ותרגומו ללשון הקודש, למען בנה בית [הוא]אלהים [הזה]. והיינו עזרא הסופר, שבנה את בית המקדש השני. ולכאורה קשה כיצד אמר הפייטן בית אלהים דנא, דהיינו בית [הוא]אלהים [הזה], הלא זבול מקדשנו תָּרַב בעוונינו. והרי לעניין הבית הראשון, אמר בית המקדש סתם, ולא בית המקדש הזה:

יש ספרים דלא גרסי תיבת דנא, אך העיקר כספרים דגרסי לה

ואמנם בכמה תכאליל הגירסא לְמַעַן בֵּית אֱלֹהִים בְּנָא, בלא תיבת דנא, ולגירסא זו קושיא מעיקרא לית. אבל נראה שהעיקר כגירסתינו, לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא. שהרי כך היא הגירסא בסידור רבינו סעדיה גאון דף רמ"ב, וידוע שהוא המקור לפיוטי ההושענות. וכך הגירסא בכמה תכאליל, ובכללם תכלאל מהר"י משתא דף רנ"ב, ועל צבא תהילתם תכלאל עץ חיים לגאון עוזנו מהר"י זיע"א, חלק ב' דף ע"א עמוד א'. וכך היא הגירסא בכל סידורי תימן הנדפסים שראיתי:

גם בסדר ההושענות כמנהג ק"ק עדן, ובסידור אהבת הקדמונים כמנהג התושבים בעיר פאס שבארץ מרוקו (ירושלם היתרמ"ט) דף נ"ז ע"ב, כך היא הגירסא. אלא שבמקום בְּנָא בלשון ארמי, הגירסא שם בְּנָה בלשון הקודש. וגירסתנו בְּנָא עיקר, כמו שאר התיבות שהן בלשון ארמי:

שמא לשון זה נתייחד בזמן שבית המקדש השני היה קיים

והנה אם יתברר שלשון זה, דהיינו לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא, נתייחד בזמן שבית המקדש השני היה קיים, וכל שכן אם היה מיועד לאמרו בבית המקדש, שפיר נקט הפייטן בית אלהים דנא, דהיינו בית [הוא]אלהים [הזה], כמורה באצבע על בית המקדש הבנוי. ואף שהוא בלשון ארמי, כבר ידוע שבאותו הזמן דיברו בלשון זה:

וגירסת כמה תכאליל לְמַעַן בֵּית אֱלֹהִים בְּנָא, צ"ל שזהו תיקון שנעשה על ידי אחד מחכמי הדורות, מפני שהוקשה לו הלא בית המקדש תָּרַב בעוונינו. ולא סגי ליה למחוק תיבת דנא, שאם כן יתבטל החרוז, שהרי כל הבתים מסתיימים בנו"ן קמוצה. הלכך העתיק תיבת בְּנָא לסוף הבית, כדי לשמור על החרוז. והגורסים לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא, לא רצו לשנות ממה שישד הפייטן, בבחינת משנה ראשונה לא זזה ממקומה:

הפייטן נקט לישנא דקרא

ברם מסתברא טפי שכל פיוטי ההושענות נתייחדו לאחר חרבן בית המקדש השני. וליישב קושייתנו כיצד אמר הפייטן בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא, והלא בית המקדש תָּרַב בעוונינו. יש לומר שאין זאת אלא מפני שרצה לומר כלשון הפסוק בספר עזרא (ה', י"ג) כורש מלכא שְׁס טַעַם בית אלהים דְּנָה לְבָנָא. כלומר, כורש המלך ציוה לבנות בית [הוא]אלהים [הזה]. ואף שתיבה דנא כאן, אינה מיושבת כל כך, סוף סוף לישנא דקרא הוא:

נקט הפייטן דנא, מפני שציוו בית המקדש תמיד לפנינו

עוד נראה לענ"ד ליישב יפה גירסת לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא, בהקדים מה שכתב הגאון המופלא מה"ר יחיא קורח בספרו משכיל דורש ריש פרשת ואתחנן, על מה שאמר משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, הנה הטוב הזה והלבנון (דברים ג', כ"ה) וז"ל, צריך להבין איך הוא אומר הנה הטוב הזה,

והוא בערבות מואב מעבר הירדן. ולא יתכן לומר הנה הטוב הזה, אלא אם הוא עומד עליו, או שהוא לפניו בסמוך לו. ולעניות דעתי נראה לפרש, דיש בלשון זה, לשון תואר למה שהוא דבר חשוב וחיביב. כלומר, הנה הטוב הזה, שהוא קבוע בלבי, וציורו תמיד לפני, והרי הוא זה בכח מורה באצבע. ובוזה נבין טוב טעם ודעת בדברי רבותינו ז"ל במנחות פרק חמישי (דף נ"ג ע"ב) יבוא זה ויקבל זאת מזה לעם זו. יבוא זה, זה משה, שנאמר (שמות ל"ב, א') כי זה משה האיש. ויקבל זאת, זו התורה, דכתיב (דברים ד', מ"ד) וזאת התורה. מזה, זה הקב"ה, דכתיב (שמות ט"ז, ב') זה אלי ואנוהו. לעם זו, אלו ישראל, דכתיב (ישעיה מ"ג, כ"א) עם זו יצרתי לי, וכתוב (שמות שם ט"ז) עם זו קנית, יעו"ש שביאר זאת בטו"ט ודעת:

מעתה אף אנו נאמר כך בנדון דידן. שאף על פי שבית המקדש תָּרַב בעווננו, שפיר קאמר הפייטן לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא, דהיינו בית [הוא]אלהים [הזה]. שמפני רוב חיבתו וחשיבותו שלבית המקדש, וגודל תשוקתו לראות בבנינו, על כן קבוע הוא בלבנו, וציורו תמיד לפנינו, והרי הוא זה בכח מורה באצבע. ואף כי המדובר כאן בבית המקדש השני שנחרב, סוף סוף שְׁס בית המקדש חד הוא:

דברי מו"ר הגר"י רצאבי שליט"א בזה, ותוספת נוסף

אחר כתיבי זאת, ראיתי שכבר עמד בזה מו"ר הגר"י רצאבי שליט"א במענה לשון על תכלאל עץ חיים שם (נדפס בסוף תכלאל לחג הסוכות עם פיוטי ההושענות מפורשים, מאת ידידי הגאון רבי אבירן יצחק הלוי שליט"א, בני ברק ה'תשמ"ט) דף י' וז"ל, לְמַעַן בְּנָא בֵּית אֱלֹהִים דְּנָא. פירוש, הנה. וצריך עיון שעכשיו הוא תָּרַב בעוונותינו הרבים. ואמנם נמצא כתוב שיש גירסאות לְמַעַן בֵּית אֱלֹהִים בְּנָא, ולפי זה נחא. ועיין לעיל דף ס"ג עמוד א' על זמן חיבור ההושענות. וליישב גירסתנו, נראה דבא לברר שאנו עתה מתפללים שיעשה למען זכותו שלעזרא שבנה בית שני, ולא בזכות שלמה, מאחר שאותו כבר הקדמנו לעיל באמרנו למען זכה ובית המקדש בנה. לפיכך ביאר באמרו בית אלהים דנא, שהוא בית שני. דאף שהוא תָּרַב, מכל מקום אנו עתה בחרבנו שלבית זה ולא של ראשון. וכעין זה מצינו במגילת בני חשמונאי פסוק ע"ה, מן עידנא דנן, ועד חרבן בית אלהים דך (דך, פירוש כמו דנא). ועיין מה שכתבתי שם בשמן למאור דף מ"ח. הרי שלא נמנעו לכתוב בלשון הזה, הגם שכבר תָּרַב. ויהי רצון שיבנה הבית השלישי במהרה בימינו, אכ"י עכ"ל:

ובהא דמגילת בני חשמונאי ועד חרבן בית אלהים דך, שמא אפשר לומר שתיבת דך חוזרת על החרבן. ולפי משמעות פשט הלשון שתיבת דך חוזרת על בית אלהים, יתכן לפרש כדרך שפירשנו לעיל (ד"ה מעתה). אי נמי שמא י"ל דנקטו בית אלהים דך, כלפי בית מקדשא, (הנוכח כבר לעיל מיניה בפסוק ס"ח), שעליו נאמר (בפסוק ע') ואלהים די שְׁפִין תמן וכו': עוד יתכן לומר שתיבת דנא כאן, וכן תיבת דך שבמגילת בני חשמונאי, חוזרות על תיבת אלהים, על דרך שנאמר (ישעיה כ"ה, ט') הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה י"י קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

יהי רצון שיבוא זה, ויבנה את זה והוא ביהמ"ק, ע"י תנחומא (בובר) ויצא אות ט"ו, על ידי זה [הוא המשיח, דכתיב (ישעיה ס"ג, א') מי זה בא מאדום וגו', לדעת הסוברים שהכוונה למשיח, עיין ראב"ע שם בשם יש אומרים, ומדרש הגדול פרשת תרומה דף תקס"ו, וסוף פרשת דברים דף נ"ב, ופירוש עלמות שיר להגאון מה"ר עמרם קורח על השירה הפותחת אזכיר שבת צורי ולו אפאר], לעם זו, אמן סלה:

כתר של א"ש

איתא במדרש הגדול (ויקרא כ"ג, מ'. ובשנינו לשון בויק"ר ל' א') ולקחתם לכם, רבי אבא בר כהנא פתח, קחו מוסרי ואל כסף (משלי ח' י'), אמר רבי אבא קחו מוסרה של תורה ואל כסף, בלא כסף ובלא דמים, שנאמר לכו שברו אכלו (ישעיה נ"ה, א') ע"כ. **פשוטו של מדרש** מדבר בלימוד התורה שהוא בחינם, וקורא השי"ת לישראל בואו ועסקו בתורה ואין אתם צריכים לתת שכר עליה, וכמו סוף הפסוק בישעיה ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב. **ויש להתבונן** מה שייכות דרשה זו למצות לקחת ארבעת המינים. ונראה ע"פ מה שביאר מוהר"ח כסאר זלה"ה בקיץ המזובת, באו ללמדנו מוסר, שתקחו מוסרה של תורה שאמרה לכם ולקחתם לכם ביום הראשון, ואל תחושו על הכסף שנקח ואפילו ביוקר, והקב"ה פורע, וכמו שאמרו חז"ל בבריתא (ביצה טז, א) מר"ה נקצבין מזונותיו של אדם חוץ ממה שמוציא בשבתות ויו"ט וכו' אם מוסיף מוסיפין לו ואם פחת פחתין לו, עכ"ל. ואין האדם זוכה לזה אלא אם הולך בדרכי ה' בתמימות, ע"כ לשון מוהר"ח כ"כ. (ואם כי דברי מוהר"ח נסובו על המדרש רבה ושם לא הוזכר הפסוק בישעיה, מכל מקום נראה דניתן לפרש כך גם את המדרש הגדול, ואדרבה בא לומר לכו שברו שהוא לשון קנין. וכמו שהביא במצודות ציון שם מקרא דלשבור אל יוסף, בראשית נ"א נ"ז). **ויש להוסיף על דבריו**, כי הלא בכל הארצות, השגת ארבעת המינים או חלקם היתה בקושי רב, (ואף בתימן שהיא מוכשרת לגדל ארבעת המינים. ומפני כן נאחזו בה אבותינו בגלותם מירושלים כמבואר באבן ספיר (פרק מג). וכן הביא בעלי תמר (סוכה ע"מ ק"א) ששמע מהרב עזרא קורח בשם אביו מו"י כמוהר"ח קורח זלה"ה שלכן התיישבו דווקא בצנעא וסביבותיה, וע"ש. גם שם ארע באיזה שנים שתיקנו חכמי הדור שלא יחיוקו אלא שלשה וארבעה לולבים לכל בית כנסת כמבואר בסערת תימן ע"מ קכ"א). ובא המדרש לאשמעוין דווקא במצוה זו שטרחתה מרובה, קחו מוסרי, קחו את שאשר ציוותי בתורת. ואל כסף, אל תחושו לכסף ולטרחת הממון, אלא לכו שברו לכם ואכלו. ויה"ר שנוכח לקיים מצווה חביבה זו כתקנה וכהלכתה, כאשר ציונו ויצרנו, והוא בטובו יפרוש סוכת שלומו עלינו, אכ"י.

קבלת והולכת ספר תורה בימין במשנת רבותינו

בימין (ע"י מרדכי ברכות ס"י קמ"ט), מכל מקום, כיון שנתנית ס"ת וקבלתו אינה מצוה, הוצרכו להביא ראיה מפסוק זה:

ומנהג זה הביאו מהרי"ל (הל' קריאה"ת ב') וז"ל אמר מהר"י סג"ל, צריך ליטול ס"ת בזרוע הימין שנאמר מימינו אש דת למו ע"כ. וכ"כ משמו במטה משה (ס"י רכ"ד). [אך הרמ"א בדרכי משה (ס"י קל"ד) הביא מנהג זה בשם מהרי"ל, אך מטעם שנאמר וימינו תחבקני.]

הולכת ס"ת בימין או בשמאל

[ח] והנה בתשובת מהר"י בירב (שם) הקשה השואל סתירה בין מש"כ במסכת סופרים לבין מש"כ ביו"ד (ס"י רפ"ב סעיף ג'). ומקורו מהרמב"ם פ"י מס"ת ה"א, וכתב במעשה רקח דמסתברא כתב רבינו (כן) שמניחו בחיקו כנגד ליבו, משמע שהוא בשמאל. ורצה השואל לחלק בין קבלתו להולכתו, דהמס"ס מיירי על הנוטלו מהמוציאו מההיכל אבל את ההולכה לתיבה יעשה בשמאל. ודחה מהרי"ב את דבריו, שהכוונה כפי מנהג קצת מקומות של ארצותינו, שחזן הכנסת נוטלו מן ההיכל ומוסרו לש"צ, והש"צ היה מוליכו לתיבה ושם היה מוסרו חזרה לידי החזן. והמסכת סופרים לא מיירי אלא על המביאו לחזן על התיבה ועל החזן שיתנו ויקבלו בימין, אבל על המסירה מההיכל וההולכה לא דיבר בזה המסכת סופרים כלל, ואדרבה מסתמא שהיו מוליכים ביד ימין שזהו המנהג הטבעי של כל אדם, שאינו שולט אלא ביד ימינו.

ואת הראיה מיו"ד דחה מהרי"ב, וביאר שהכוונה לאוחזו גבוה כנגד הלב ובימין, כי אם הוא בשמאל היה לו לומר על ליבו. וכ"כ החיד"א בספרו לדוד אמת (ס"י ג' אות ב') המוציא ס"ת נוטלו בימין ונותנו למקבלו בימין ויעלהו לתיבה בימין וכו' והמוליך ס"ת מחבקו בזרוע ימין בחיקו שהוא אמצע הגוף כנגד ליבו. וכ"כ בשיירי כנה"ג (ס"י קל"ד הגהב"י ה') על דברי הרמ"א שצריך להחזיק התורה בימין, יראה דעל הולכת ס"ת מן ההיכל לבימה קאמר, שהמוליך אותו מוליכו בימין.

מנהגו של מהר"ץ זלה"ה

[ט] ומהרי"ץ בעץ חיים (ח"א דף סב, ב) הביא את דברי מהרי"ל. וכתב ואני הצעיר ראיתי למורי זקני מהר"ץ, שהיה לוקחו בימין מההיכל, ונותנו כנגד לבו בשמאלו להוליכו בתיבה, וגם כל החזנים שראיתי בילדותי כך היה מנהגם. [וכבר העיר מרן הגר"י רצאבי שליט"א בבארות יצחק (הל' קריאה"ת סק"ג) דמלשון מהרי"ץ משמע שהיה מנהג זה רק בילדותו, וכבר נתבטל המנהג. והיום המנהג פשוט שאוחזין כנגד ימין. אבל בביה"כ בית צאלח שהיה בית מדרשו של מהרי"ץ, נהגו ליטול הס"ת בשמאל כנגד הלב, וכנראה שהחזירו מהרי"ץ בעקבות דבריו שבסמוך]. וכתב מהרי"ץ והייתי תמה שהוא נגד מהרי"ל ואחרונים. ולמעשה יישב את המנהג ע"פ דברי מהר"י בירב, דלא מיירי על ההולכה אלא על המסירה. וכן הוא פשט לשון מהרי"ל והפוסקים על הלקיחה בלבד. וואף שמהרי"ב נטה לומר דאדרבה ההולכה בימין, מ"מ לא הכריח כן מהמסכת סופרים].

אחיזת הס"ת בעת ההקפות בשמח"ת

[י] וע"פ דברי מהרי"ץ דלעיל נראה דגם אחיזת הס"ת בעת ההקפות בשמחת תורה, תהיה בצד שמאלו כנגד ליבו. וכן מצאתי למהר"ש בדיחי זלה"ה בעולת שלמה שכתב עפ"י המדרש הגדול כאן, שהיה הדיבור יוצא מימינו שלהקב"ה לשמאלן שלישראל 'מכאן סמך למה שנהגו ראשונים זקנים רבנים, ליקח ספר תורה בימנים ונותנים אותו לשמאלן, לאחוז אותו על לבם, להוליך אותו לתיבה או להחזיר אותו להיכל או להקיף בהם שבע הקפות בשמחת תורה'. ואח"כ ציין לדברי מהרי"ץ הנזכרים. [ויש להעיר דע"פ מדרש זה, גם הקבלה צריכה להיות בשמאל, שהרי היה הדיבור יוצא מימינו של הקב"ה לשמאלן של ישראל, ורק אליבא דרבנן שהיה יוצא מימינו לימנים של ישראל א"ש, אלא שאז אין ראיה לאחיזה בשמאל. וצ"ע].

ועוד דספרי תורה דידן שהם בתוך נרתיק (ע"י שעה"י יו"ד ס"י קס"ב בעיני יצחק אות קל"ב), ממילא מוחזקים בשתי הידים, ושפיר מיקרי שאוחזו בימין. ואין המעלה אלא ביד ימין. ואף שבפסוק הלשון מימינו וניתן לפרש מצד ימין וכן משמעות הספרי, מכל מקום הלא בגמרא בברכות מבואר דהיינו ביד ימין. [ושמא יש בזה ליישב גם את מנהגו של מהר"ץ].

ויאמר ה' מסיני בא וזרוזו משעיר למו, הופיע מזה פארן ואתה מרכבות קדש מימינו אש דת למו (ל"ג, ב):

ב' ביאורים בתיבת 'אש דת'

[א] רש"י ביאר פסוק זה כך, פתח משה תחילה בשבחו של מקום, שיצא לקראת ישראל במעמד הר סיני, אחר שסבב אצל עשו וישמעאל ולא קיבלו את התורה, בא לישראל ועמו רבוות מלאכי קדש. מימינו אש דת למו, נתן להם את הלוחות שהם כתב יד ימינו שנכתבו באש שחורה ע"ג אש לבנה. ועוד פירש, כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש, ע"כ.

[ב] וזה לשון התרגום, כתב ימינה מגו אישתא אוריתא יהב לנא. ולפירש"י, כך היא משמעות התרגום, כתב ימינה [הלוחות שהם כתב ימינו], מגו אישתא אוריתא יהב לנא [נתן לנו אותם מתוך האש]. וכן הוא מפורש בתרגום ירושלמי, ופשט ימינה מגו להבי אישתא, ויהב אוריתא לעמה. אך יש להעיר, כי לדרך זאת נכפלה בחינם תיבת 'אוריתא'. ואכן היא"ר כתב ככוונת אונקלוס כפירוש ראשון שברש"י, ולדבריו כך פירוש התרגום, כתב ימינה מגו אישתא, הכתב שנכתב מתוך האש, היא אוריתא דיהב לנא.

[ג] והנה לבי הפירושים, תיבת מימינו מתפרשת על התורה שנכתבה בימינו. ולפי"ז כתב מהר"י קורח זלה"ה במרפא לשון דצריך לומר, כי המ"ם בתחילת תיבת ימינו נגרעת ומתווספת לתיבת אש דת, והכי קאמר, ימינו מאש דת, פ"י, היא התורה שבכתב ימינו, שנכתבה באש א"נ שניתנה מהאש. למו, פ"י נתנה להם, לבני ישראל.

ביאור נוסף מהו 'מימינו'

[ד] אכן נראה מדברי החזקוני שפירש תיבת 'מימינו באופן אחר וז"ל מימינו אש דת למו, לפי שהוא דרך חיבה, כדכתיב וימינו תחבקני ע"כ. משמע שתיבת ימינו אינה מתייחסת לתורה אלא לימין ה', שנתן הקב"ה אש דת מימינו לישראל, ומדוע נתנה בימין, לפי שהיא דרך חיבה. [ולפי"ז א"צ לגרעין ודורשין שכתב המרפא לשון]. וכן פירש"י בביצה (כה, ב ד"ה מימינו) מימינו נתן להם את התורה.

[ה] וכן משמע בגמרא בברכות (סב, א) לענין קינוח בית הכסא, מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל, אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר מימינו אש דת למו. הרי שגם רבא פירש הכתוב שניתנה תורה בימין, לא שנכתבה בימין. [וע"י מש"כ מהרא"ל צינץ בטיב חליצה (אות ס"א) כי אין הביאור שהימין חשובה מחמת ניתנה בה תורה, כי מה בין יד בשר ודם לימין ה'. אלא הביאור, כי מכך שנתן השי"ת את התורה בימינו, למדנו שחל"ק הקב"ה כבוד לימין. ולכן עלינו לחלוק כבוד לימין ולא לקנח בה. ולפי"ז שאין אנו מקיישים ימין ה' לימין בשר ודם, ממילא אין הכרח שהכוונה דווקא יד ימין אלא היד העיקרית החשובה שעושה בה רוב תשמישו, וממילא באיטר, שמאל דידה, כימין כל אדם. וע"י אליה רבה (א"ח ס"י ג' סק"ח) ובפרחי כהונה למהרח"ח הכהן שכתבו דלרבא גם איטר לא יקנח בימין. וע"י ט"ז (סק"ט) ומג"א (סק"ח)].

[ו] וכן מפורש בספרי, מימינו אש דת למו, כשהיה הדבר יוצא מפי הגבורה היה יוצא דרך ימינו של הקב"ה לשמאלם של ישראל, ועוקף את מחנה ישראל י"ב מיל על י"ב מיל, וחוזר ובא דרך ימינם של ישראל לשמאלו של מקום, והקב"ה מקבלו בימינו וחוקקו בלוח, ע"ש. וכ"ה במדרש הגדול כאן. וכ"ה בשיר השירים רבה (א' י"ג) בשם רשב"י (ושם הג"י י"ח מ"ל). ורבנן פליגי ואמרי, וכי יש שמאל למעלה, והלא כתיב מימין ה' נאדרי בכח, אלא היה הדיבור יוצא מימינו של הקב"ה לימין ישראל וחוזר לימינו, ע"ש. וביאר שם מהר"ז, כי בשעת מתן תורה שאמרו נעשה ונשמע פסקה זוהמתך, ונתק השמאל לימין כמו שהיה בעת שירת הים שנעשתה הנקמה בגויים בימין ולא בשמאל, כי בעת השירה נסלחים עוונותיהם של ישראל ואז אין שמאל ע"ש.

לימוד מפסוק זה לנטילת ס"ת בימין

[ז] והנה איתא במסכת סופרים (פ"ג ה"ב) והנותן ס"ת לחבירו לא יתנהו אלא בימין והמקבל לא יקבלנו אלא בימין שכן ניתנו מזה סני שני שנאמר מימינו אדש דת למו ע"כ. מבואר דס"ל כרבנן דפליגי על רשב"י שגם נתנית התורה מהקב"ה וגם קבלתו לישראל היה מימין לימין. וכתב מהר"י בירב (ס"י י"ג), דאף שכל מצוה צריכה להיעשות

כתר מלכות- מאן מלכי רבנן

רבי יחיא ב"ר משה קרואני זלה"ה
מדייני צנעא - כ' תשרי תקכ"ה
רבי יעיש ב"ר מוסא קורייני זלה"ה
ראב"ד מועיצירה מח"ס מחמדי שמים - כ' תשרי תרע"ו
רבי שמעון ב"ר שלום יעקב מנחם זלה"ה
מח"ס נחלת שמעון - כ' תשרי תשס"ו
רבי בנין ב"ר מנחם משה זלה"ה
נשיא קהילת עדן - כ"א תשרי תרפ"ג
רבי יצחק ב"ר אברהם אכלופי זלה"ה
מרבני חימה - כ"א תשרי תש"ד
רבי חסן ב"ר והב צאירי זלה"ה
רבה של אלמסילה - כ"א תשרי תשמ"ז
רבי יחיא ב"ר שלום קרני זלה"ה
מחכמי גולה - כ"ב תשרי תשל"א
רבי דוד ב"ר יצחק מועקי זלה"ה
רב בית עדאקה - כ"ג תשרי תרפ"ו
רבי שלום ב"ר חסן שרעבי זלה"ה
רבה של מעראץ - כ"ד תשרי תשנ"ד
רבי שמריהו ב"ר שמעון ברזילי זלה"ה
ר"י משכן שמעון - כ"ה תשרי תשס"א

רבי שמעון ב"ר שלום קלואן זלה"ה
רב בי"כ תפארת ישראל קטמן- י"ג תשרי תשס"ב
רבי יוסף ב"ר סעדיה עוקבי זלה"ה
רבה של מגדל - י"ג תשרי תשס"ו
רבי עמרם ב"ר יחיא קרח זלה"ה
הרב הראשי לצנעא ומח"ס סער"ת- י"ד תשרי תשי"ג
רבי יחיא ב"ר אברהם אברהם זלה"ה
ראב"ד עדן - ט"ו תשרי תשכ"ה
רבי שלום ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
מראשי ישיבת חיי שלום- ט"ו תשרי תשכ"ד
רבי יחיא ב"ר שכר בדיחי זלה"ה
רה"י הכללית בצנעא מח"ס חן טוב - ט"ז תשרי תרמ"ח
רבי רפאל ב"ר שלום אלשיך זלה"ה
רב ק"ק תימן בת"א - י"ז תשרי תשי"ח
רבי אברהם ב"ר יחיא צאלח זלה"ה
ראב"ד צנעא - י"ח תשרי תקס"ט
רבי עוואץ' ב"ר יפת הכהן זלה"ה
אב"ד בעדאן מח"ס תורת הזבח - י"ח תשרי תרצ"ו
רבי חיים ב"ר משה יצחק הלוי זלה"ה
מייסד ישיבת ימין משה- י"ט תשרי תשל"ו

מדרכי רבותינו

ה[לא רק על הכלל נתן עינו, אלא אף על היחידים שלא השיגה ידם להכנסת כלה וקבורת המת, ושאר נזקקים שנו אליו, אף אלו שבאו בתביעה ולא בדרך כבוד, לא השיב פניהם ריקם. שבת אחת הודיע בביתו, כי מעתה מיד לאחר הקידוש ישבו כולם לסעוד ולא ישבו לגיעלה בשירות ותשבחות כנהוג. משום מעשה שהיה והבחין שבת אחת בת"ח שהתארח בביתו ורעב לפת לחם עד שהגיעה עת הסעודה, ומפני כבודו נתבייש לבקש שיחלו בסעודה.

ו[וכמים הפנים לפנים, היו הציבור מחבבים אותו מאוד, ובליל שבת בעת יציאת מבית הכנסת היו מלוים אותו ברוב עם הדרת מלך, ובמיוחד היו מרקדים ומשוררים לפניו בליל פורים לאחר קריאת המגילה. בנועם קולו היה משמש שליח ציבור ביום הכיפורים בערב ר"ה ובהושענא רבה, להתחנן אל ה' בשם כולם, וכל הציבור גם הנשים היו באים לחצר ביה"כ לשמוע תחנוניו, והיה הוא בוכה והציבור כולו אחריו.

ז[עם כל תוקפו וגבורתו, לא סר ממה שציווהו רבני העיר, מעשה באחד מפקידיו שהיה ממונה על שמירת אוצרותיו, פעם הסתבך על בעלי חובות, נטל הון עתק מארגי הכסף שבמשמרתו ותחתם הניח אבנים כבדות שלא יורגש חסרון הכסף שנטל, משהוצרך רבי בנין למוזמנים לצורך עסקה גדולה שעשה, נתגלתה המעילה, ורצה רבי בנין לתבוע אותו למשפט כדי שיחזיר מה שגנב. אך בד"צ עדן ובראשם מוהר"ר יצחק הכהן זלה"ה הורו לו להמנע מכך, כי הפקיד ההוא לא היה בידו לפרוע את החוב ההוא, ושידאג לפרנסתו. ואכן קיבל עליו למחול על החוב ושלא להעבירו ממשרתו, תמורת שיברכוהו הרבנים, שישלם השי"ת חסרונו ממוקם אחר, וכך היה. ובכך נעשה חיזוק גדול לשלטון התורה בעיר.

ח[למשפחתו ציווה כי בפטירתו יערכו לו לויה צנועה ופשוטה, אך כיון שנלב"ע בליל הושענא רבה שהוא יום גדול לבני עדן ובאים כולם לבית הכנסת המואר באור יקרות, מלוכשים בפאר והדר, ללמוד להתפלל. וגם הנשים באות בלילה זה לשפוך תחינה ולהתנדב כמיסת ידם לקופות הצדקה הקבועות בית הכנסת, וכמעט לא נשארו איש או אשה בביתם, נעשתה לו לויה מפוארת שכמותה לא נראתה בעיר עדן מעולם.

רבי שמעון קלואן זלה"ה

א[רבי שמעון גדל בצילו של אביו הגדול מוהר"ר סאלם קלואן זלה"ה, ומתורתו ינק ודמותו הנאצלת עיצבה את רוחו. לאחר פטירת אביו מוהר"ר סאלם זלה"ה בשנת התש"מ נתמנה לשמש תחתיו כרב ביה"כ תפארת ירושלים בשכונת קטמון. ובמסירות ובאחריות רבה נשא בתפקיד זה למעלה מעשרים שנה. שיעורי התורה היו קודש עבורו ולא ביטלם מחמת שום דבר בחורף ובקיץ, גם גדולי התורה שהכירו במעלתו היו מכבדים אותו לעיתים שונות למסור שיעורי תורה בבית מדרשם, אך כשהיה זה בזמני השיעורים הקבועים שלו, לא הלך באמרו איך אניח את תפקידי בבית הכנסת.

ב[בשנותיו האחרונות ייסדו בשכונתו כולל יום ישישי לאותם שבכל ימות השבוע עמלים לפרנסתם, שזיכו לטעום מצוף התורה ביומי ישישי, גם שם הרביץ תורה עד חליו האחרון, אף כאשר בקושי רב השתרך לאיטו מהבית לבית המדרש וחזור, לא וויתר על הרבצת תורה זו.

ג[קנאותו למסורת אבות היתה ידועה, פעם כשהשתתף בלווית אחד מבני קהילתנו, ראה שאין עושים שבע הקפות כנהוג, נעמד ונטל עימו את בנו וסבבו שבע פעמים את מיטת הנפטר כשהקהל עומדים סביב ומביטים בהשתאות. שנים רבות עסק בלימוד הזוהר הקדוש, ואף טרח לנקדו מילה במילה כמסורת הקריאה של ק"ק תימן יע"א.

מוהר"ר עמרם קורח זלה"ה

א[רבינו שהיה חכימא דיהודאי היה תל תלפיות לרבים לעצה ותושיה, רבינו היה יושב בביתו ועוסק בתורה, וכשבא אי מי לפניו, היה מרים עיניו מן הספר בחיך, אך את אצבעו לא הסיר מתוכו וכך גם לא הסח ממנו את דעתו, ומיד בצאת השואל שב לתלמודו. בין הבאים אליו היו גם שבורי לב שבאו לתנות את צרות היום שעברו עליהם, בנייהם באה אליו אשה אחת שבעלה עיור ומחמת כן היה מטריח עליה בבקשותיו יותר מיד, וכשהיתה מתמהמהת למלא רצונו היה מאיים שישליך עצמו לבאר המים, כאשר כשל כח הסבל, פנתה לרבינו שיעץ לה מה לעשות, אמר לה רבינו, בפעם הבאה שיאיים כך, תאמרי לו הלא אינך רואה, איך תשליך עצמך לבאר, בא ואובילך לשם... מובן שיותר לא העיז הבעל להעלות איום זה על דל שפתיו, והיתה הרווחה.

ב[בזקנותו כמעט ולא היה יוצא רבינו מפתח ביתו מחמת חולי הרגליים שסבל ממנו, יום אחד הוצרך לצאת לאיזה דבר מצוה, ומי רואה אותו יוצא ואינו יוצא עימו, כך התנהלה האיטה פמליית רבינו ומלויו ברחובה של עיר. לפתע נעצר רבינו, ואיתו כל בני הפמליה, התכופך ופנה לאחד הילדים שראה והתעניין בשלומם, מה שמך? ומה שם אביך? ומה אתה לומדך, לפליאת הסובבים אמר, רציית לרומם את רוחו, שהרב הישישי של העיר מדבר איתי ושואל בשלומי.

רבי בנין מנחם משה זלה"ה - נשיא קהילת עדן

א[אביו היה הנגיד רבי מנחם משה ע"ה, שעליו כתב באבן ספיר (ח"ב פ"ד) הרב הישישי הגביר הנכבד מארי מנחם משה נ"י, חכם וצדיק ועשיר גדול, וגם בעיני הממשלה הוא נכבד מאוד וכו' סוחר גדול בכל עניני מסחר וקנין יהודי לכוש ולמצרים, לו בתים רבים בעיר וחוצה, ואוניות בים. ושמעו הטוב הולך בכל מדינות האלה, נאמן לאהים ואנשים. ולו ארבעה בנים זרע ברח' חכמים ויראי אהים ע"כ. כיון שסייע לאנגלים בעת כיבוש העיר עדן בסביבות שנת התר"ח והחזיק בעיניהם לאיש נאמן ביותר, יכל להרחיב את גבולות מסחרו.

ב[בממונו דאג רבי משה לבני הקהילה, וככל שהיה עשיר, היטיב עם אחיו, אהוב וחביב היה לכל. ובנה את בית הכנסת הנודעת 'מגן אברהם' (ששוכלל עוד יותר ברוב פאר והדר בימי בנו רבי בנין) אשר כלשונו אבן ספיר (שם) מחזקת כאלפיים איש ולפנים עזרה גדולה, כר נרחב בחצר משתי רוחותיה, אשר גם שמה יעמדו להתפלל באחרם זמן התפילה פנימה, המשכימים מאוד. ולביה"כ זה תרם הנגיד רבי דוד ששון מבומביי כמאה ליש"ט שיקנו בהם כסאות כמנהג שאר הארצות, אבל כעדותו של האבן ספיר, עדיין היו עומדות בחצר ביה"כ ולא הכניסום פנימה, כי ערב וקדוש להם מנהג קדמוניהם לשבת יריעות הארץ באדמת קודש.

ג[משנפטר רבי מנחם בשנת התרכ"ד, ניהל בנו רבי בנין בפקחותו את עסקי המסחר של אביו, וברכת ה' שרתה במפעליו וילך האיש הלך וגדול, עד כי גדל מאוד. רבי בנין שהיה ת"ח, ושימש גם כשו"ב, מוהל ומו"צ, המשיך בנשיאות הקהילה כאביו. גם תיקן כמה תקנות לחיזוק התורה והקדושה, ובכללם בסדרי התפילות וכבוד בית הכנסת, ובשמירת הקדושה בסביבות העיר ביומי דפגרא.

ד[בצדקת פורונו בנה בתי כנסיות מפוארות ומקום משכן לבית הדין בעדן. גם בנה מדור מיוחד ליהודים בבית החולים הממשלתי בעדן, והעמיד בו טבח יהודי לשחות ולבשל בשר מידי יום לרפואת הנזקקים שעד אז נמנעו מלבוא בשערי בית החולים מטעמי כשרות. בשנות הרעב בתימן שברחו רבים עדן בנה בית גדול סמוך לבית הכנסת, ומינה משרתים לטפל בפליטים שבאו להאכילם ולהלביש כראוי. וגם בכל ערב יו"ט היה מחלק לעניים בגדים ומתת יד נכבדה.